

8

Aphra Behn

Poet, dramatiker, spion

Det här är ett utdrag ur boken Kvinnorna historien glömde av Stefan Högberg. Kapitlet handlar om spionen, köpmansänkan och (längre fram) författaren Aphra Behn, och vi kommer in i handlingen i London våren 1666.

Det så kallade andra anglo-nederländska kriget hade nu brutit ut mellan England och Nederländerna, och den engelska underrättelseapparaten gick på högvarv. Den såg dessutom till att arkivera sina handlingar, och för första gången i berättelsen om Aphra Behn kan vi här följa ett omfattande arkivmaterial. Där framgår att Behn kontaktades av spionchefen Thomas Killigrew, som hade ett förslag till henne.

William Scott, han som eventuellt kommit mycket bra överens med Aphra Behn under hennes tid i Surinam, befann sig nu i Nederländerna och hjälpte det nederländska kontraspionaget att avslöja engelska agenter. Han var dock oerhört ensam, och nervös över en kunglig

proklamation som gav engelska agenter rätt att döda honom. Scott ville komma hem, och han lyckades kontakta det engelska underrättelsehögkvarteret i Whitehall för att erbjuda viktig information i utbyte mot pengar och rätten att bosätta sig i England. Kunde man lita på den hale Scott, som trots allt redan avslöjat engelska agenter i fiendeland? Här behövdes någon som kunde träffa honom och göra en bedömning – och vem kunde passa bättre än den kvinna som redan charmat Scott i Surinam? Kontakten som viceguvernör Byam skrivit till tillhörde själv underrättelsetjänsten, så antydningarna om Astrea och Celadon var sannolikt kända för Killigrew och hans överordnade.

Behn accepterade uppdraget. Nog var det farligt, men detta var en tid utan något egentligt socialt skyddsnät, och vi har inga tecken på att maken efterlämnat några större tillgångar. Som nybliven änka var hon förmodligen i behov av pengar. Här har vi anledningen till att de som forskat om Behns tidiga liv tror att hon redan hade ett förflutet i underrättelsetjänsten; Killigrew erbjuder henne det farliga och viktiga uppdraget att resa till ett område kontrollerat av fienden, utvärdera William Scott och, om hon godkände honom, säkra honom som engelsk informant. Det är inte troligt att man skulle ge ett sådant uppdrag till en köpmansänka som man aldrig tidigare hört talas om. Här har vi dessutom anledningen till att den Astrea som nämns i Byams brev från Surinam troligen är identisk med Aphra Behn. Brevet hade som sagt nått underrättelsetjänsten, och när Behn accepterar uppdraget tar man hennes och Scotts kodnamn direkt från brevet – hon kommer att kallas för Astrea, Scott för Celadon.

aphra behn

Agent Astreas destination blev det neutrala spanska Flandern, där hon kunde skicka budbärare till Scott inne i Nederländerna. Hennes mål var att få honom att avslöja nederländska skepp- och truppörelser, anfallsplaner liksom eventuella engelsmän som blivit nederländska medlöpare. Informationen skulle skickas till Whitehall i kod. En ensam kvinna på resa riskerade dock att väcka uppmärksamhet, och Behn tog med sin bror, som var officer i armén. Underrättelsetjänsten ordnade så att han kunde lämna regementet i några månader. Hon hade även med en åldrig tjänarinna, liksom en viss Cheney och en Mr. Piers, två mystiska män som kan ha haft med uppdragets täckmantel att göra. Täckmanteln nämns tyvärr inte i underrättelsetjänstens arkiv, utan var troligen upp till Behn. Kanske handlade den om att ordna upp den avlidne makens affärer på kontinenten.

I början av augusti 1666 nådde Behn och hennes sällskap Antwerpen nära gränsen mot Nederländerna, och skaffade logi på värdshuset Rosa Noble. Vid det laget började pengarna som Killigrew låtit betala ut redan ta slut, delvis på grund av att kriget sänkt pundets värde och att mycket av summan därför försvunnit vid växlingen i Flandern, men kanske också på grund av att Aphra Behn aldrig verkar ha varit särskilt bra på att hantera pengar. Antwerpen var dessutom en dyr stad, och kuriren hon behövde för att skicka iväg ett meddelande till Scott var inte heller billig.

Scott ville helst inte lämna Nederländerna, där hans position inom kontraspionaget gav honom ett visst skydd. I Flandern kunde nederländska agenter få upp ögonen för hans kontakter med England, och engelska agenter

kvinnorna historien glömde

kunde lättare komma åt honom. En av de engelska agenterna, en viss Thomas Corney som Scott tidigare lurat i en fälla, letade i själva verket aktivt efter honom för att söka hämnd. I slutändan hade Scott dock inget val. En söndagsmorgon dök han livrädd upp på Rosa Noble. Behns rapport finns bevarad, och redogör för hur hon talade med Scott i en timme innan den mycket nervöse dubbelagenten insisterade på att de fortsatte konversationen i en droska ute på landsbygden, långt från lyssnande öron. Där använde Behn all sin charm för att vinna hans förtroende, förmodligen medan hon försökte låta bli att tänka på vad kostnaden för turen och för mat och dryck åt Scott gjorde med hennes redan skralla kassa. Man förfriskade sig vid ett och annat värdshus, och medan dagen och kvällen gick blev Scott så öppen hjärtlig att han, som Behn skriver, gav henne mer information än hon någonsin vågat hoppas.

Inhämtningen fortsatte genom budbärare, och under åtminstone ett ytterligare möte utanför Antwerpen, men komplicerades av bristen på pengar. Behn hade nu varken råd att betala värdshusvärden för mat och boende eller att resa tillbaka till England. Spioneriet komplicerades också av vad som verkar ha varit varma känslor för Scott, och av att dubbelagentens dödsfiende Thomas Corney dök upp i Antwerpen och blandade sig i leken.

Fortsättningen följer i Kvinnorna historien glömde av Stefan Högberg (Göteborg 2018).